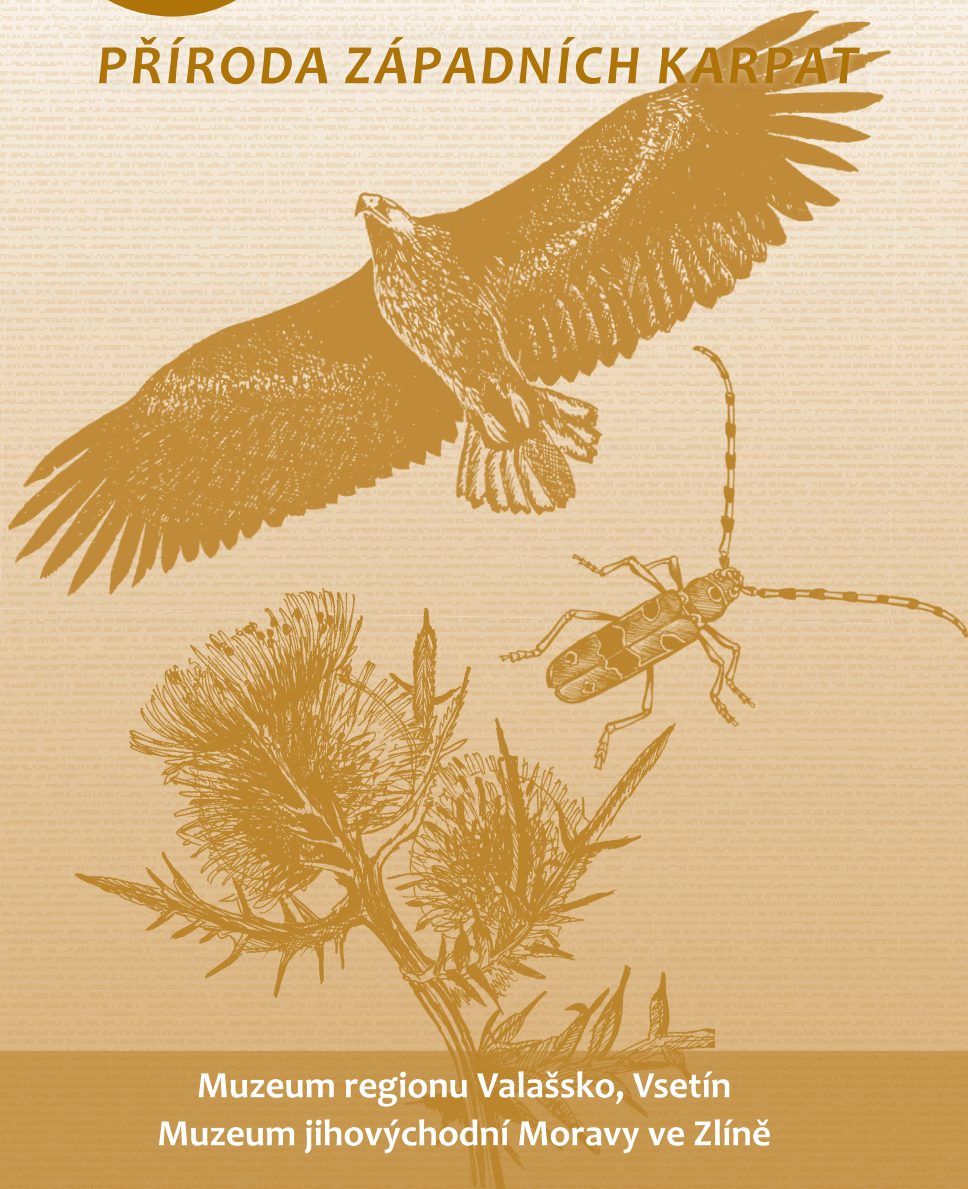

Acta Carpathica Occidentalis

PŘÍRODA ZÁPADNÍCH KARPAT

Muzeum regionu Valašsko, Vsetín
Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně

Entomologické exkurze pro veřejnost v roce 2023

Východomoravská pobočka České společnosti entomologické (ČSE) ve spolupráci s Muzeem jihovýchodní Moravy ve Zlíně uspořádala i v roce 2023 dvě vycházky do přírody, na kterých entomologové zájemcům z řad široké veřejnosti předváděli metody sběru a výzkumu hmyzu. První se uskutečnila v sobotu 22. dubna a směřovala do přírodní památky Kurovický lom nedaleko Tlumačova. V 10:00 se před branou lomu nashromáždilo 40 zájemců. Předseda pobočky Dušan Trávníček přišedší uvítal a v krátkosti je seznámil s historií této lokality. Vzhledem k tomu, že se zde těžil vápenec pocházející z období na pomezí jury a křídly, tak tento lom představuje jakési okno do druhohor.

Přítomní členové a příznivci pobočky (Milan Veselý, Vojta Kohout, Eduard Ezer, Tomáš Vojkůvka a Dušan Trávníček), kteří se ujali role průvodců, předváděli sbírání hmyzu pomocí smýkacích sítěk a sklepačů. Nalovené jedince bezobratlých ukládali do průhledných epruvet, ve kterých pak jednotlivé exempláře demonstrovali s patřičným výkladem. Termín byl zvolen záměrně na toto jarní období, protože Kurovický lom obývá početná populace majky obecné (*Meloe proscarabaeus*), jež je k zastižení právě v tomto čase.

Vzhledem ke skutečnosti, že se zde nachází několik pěkných tůň, přišly ke slovu i vodní síťky, cedníky a plastová kyveta na předvádění vodních živočichů. Nezapomenutelným zážitkem pro přítomné byl úlovek největšího vodního brouka na světě, kterým je vodomil černý (*Hydrophilus*

Obr. 1: Účastníci entomologické vycházky do Přírodní památky Kurovický lom. Foto: D. Trávníček.

Fig. 1: Participants of the entomological walk to the Kurovický lom Natural Monument. Photo: D. Trávníček.

Obr. 2: Majka obecná (*Meloe proscarabaeus*). Foto: D. Trávníček.
 Fig. 2: Black Oil-beetle (*Meloe proscarabaeus*). Photo: D. Trávníček.

piceus), jenž dosahuje délky 5 cm. Podle nápadného sekyrovitého výběžku na předních chodidlových člancích šlo o samce. Z dalších vodních brouků jsme pozorovali vlhkomila *Noterus clavicornis*, potápníky *Acilius canaliculatus*, *Graptodytes pictus*, *Hydroglyphus geminus*, *Hydroporus angustatus*, *Hygrotus inaequalis*, vodomily *Anacaena limbata* a *A. lutescens*, *Enochrus quadripunctatus*, *Helochares obscurus*, *Laccobius minutus*. Vzhledem k roční době tu ještě nelétala imaga vážek (Odonata), ale jejich larev jsme nalovili spoustu. Díky tomu jsme mohli předvést rozdíly mezi larválními stádii podřádu šidélka – larvy štíhlé a protáhlé, na konci zadečku tři lupenité kožovité přívěsky – motýlice, šidélka (Zygoptera) a podřádu šídla – larvy mohutné, tlusté bez zadečkových lupenitých přívěsků – šídla a vážky (Anizoptera). Na vegetaci kolem tůní jsme odchytili i zástupce řádu Megaloptera – střechatku rodu *Sialis*.

Ze suchozemských biotopů uvedu alespoň výběr z demonstrovaných živočichů. Početně byli zastoupeni střevlíkovití brouci (Carabidae): střevlík Scheidlerův (*Carabus scheidleri*), střevlík Ulrichův (*Carabus ulrichii*), střevlíček měděný (*Poecilus cupreus*), *Molops piceus*, *Calathus fuscipes*, *Abax parallelepipedus*, kvapník plstnatý (*Harpalus rufipes*), *Stenolophus teutonius*, prskavec menší (*Brachinus expulso*), svižník polní (*Cicindela campestris*). Čeleď mandelinkovitých (Chrysomelidae) reprezentovali mandelinka topolová (*Chrysomela populi*), mandelinka trnitá (*Hispa atra*) a dřepčící (*Phyllotreta* spp.). Z nosatcovitých jsme pozorovali smoláka (*Pissodes* sp.) a zobonosku ovocnou (*Rhynchites bacchus*). V jednom koutě lomu jsme objevili mršinu zajíce v pokročilém stadiu rozkladu, na které jsme zaznamenali odpovídající broučí faunu jako hrobaříky (*Nicrophorus* spp.), mrchožrouta znamenáného (*Oiceoptoma thoracicum*), kožojedy (*Dermestes* spp.) a také zástupce rodu *Trox*.

Poměrně hojně tu poletovaly drvodělky fialové (*Xylocopa violacea*) a z dalších blanokřídlých (Hymenoptera) se tu vyskytla sršeň obecná (*Vespa crabro*) a samotářská včela pískorypka (*Andrena* sp.). Z řádu rovnokřídlých jsme demonstrovali marši (*Tetrix* sp.), z polokřídlých (Hemiptera) pak běžné druhy vroubenku smrdutou (*Coreus marginatus*) a ruměnici pospolnou (*Pyrrhocoris apterus*). Řád motýlů (Lepidoptera) zastupovali žlutásek řešetlákový (*Gonepteryx rhamni*) a jarní

Obr. 3: Vodomil černý (*Hydrophilus piceus*). Foto: D. Trávníček.

Fig. 3: Great Silver Water Beetle (*Hydrophilus piceus*). Photo: D. Trávníček.

forma babočky sítkované (*Araschnia levana*). Připomenou alespoň některé z dalších zaznamenaných bezobratlých: slídáky rodu *Pardosa*, plochuli křehkou (*Polydesmus complanatus*), stonohu rodu *Cryptops*, dravého roztoče sametku rudou (*Trombidium holosericeum*) nebo korýše stínku zední (*Porcellio scaber*) a svinku obecnou (*Armadillidium vulgare*).

Protože lokalita je významná i z hlediska výsky-

tu obojživelníků a plazů, tak jsme zde mohli v hojném počtu pozorovat následující živočichy: kuňku obecnou (*Bombina bombina*), rosničku zelenou (*Hyla arborea*), skokana štíhlého (*Rana dalmatina*), zelené skokany rodu *Pelophylax*, čolka velkého (*Triturus cristatus*), užovku obojkovou (*Natrix natrix*) a ještěrku obecnou (*Lacerta agilis*).

I když amfiteátr lomu měří v průměru asi 500 m, tak jsme se zde stále měli na co dívat, čas rychle ubíhal a najednou už bylo 14 hodin. Soudě podle reakcí účastníků, tak se akce velice podařila a jistě k tomu napomohlo i příjemné jarní počasí.

Obr. 5: Roháč obecný (*Lucanus cervus*). Foto: D. Trávníček.

Fig. 5: Stag Beetle (*Lucanus cervus*). Photo: D. Trávníček.

Ovšem 15. července, kdy se konala druhá entomologická vycházka, panovalo vedro takřka nesnesitelné. Tentokrát jsme výpravu nasměrovali do Ptačího parku Kosteliska poblíž Dubňan. Na tuto lokalitu nás pozvali kolegové z Jihomoravské pobočky České společnosti ornitologické už v roce 2020 a od té doby zde provádíme entomologický faunistický průzkum. Návrh na uspořádání entomologické vycházky právě tady iniciovali rovněž ornitologové a celou akci náležitě propagovali. Na místě zahájení se v 10:00 shromáždilo více jak 60 nadšenců, což možná představuje rekordní účast v historii exkurzí pořádaných ČSE.

Dušan Trávníček opět přítomné uvítal a představil své kolegy, kteří spolu s ním účastníky provázeli, sbírali a lovili hmyz, nachytné exempláře pak účastníkům předvedli a přitom sdělili i nějaká

Obr. 4: Účastníci entomologické vycházky do Ptačího parku Kosteliska. Foto: D. Trávníček.

Fig. 4: Participants of the entomological walk to the Kosteliska Bird Park. Photo: D. Trávníček.

fakta a zajímavosti z jejich života. Pobočku vedle předsedy zastupovali Ondřej Konvička, Milan Veselý, Michal Zapletal, Petr Červenka, Vojta Kohout, Eduard Ezer, Tomáš Vojkůvka a Ludvík Bobot. Pak již přišly na řadu základní údaje o lokalitě. Mimo jiné zaznělo i upozornění na dřevěnou sochu brouka dřepčíka *Longitarsus substriatus*, která se nachází v Jarohněvicích v parčíku u cesty. V rámci Česka byl tento brouk považován za regionálně vyhynulý druh, ale O. Konvička, člen pobočky, jej zde v rámci našich průzkumů znovu objevil a nález publikoval.

Pak už jsme se vydali na cestu. Volným tempem jsme procházeli areálem ptačího parku tak, aby chom účastníky seznámili se všemi biotopy, které se zde nacházejí – suché písčiny, pastviny, enklávy lužního lesa a mokřady. Přítomní členové a příznivci pobočky předváděli sbírání hmyzu pomocí smýkacích sítěk, sklepačů a cedníků. Nalovené jedince bezobratlých ukládali do průhledných epruvet (v případě vodních živočichů do plastového akvária), ve kterých pak publiku jednotlivé exempláře demonstrovali s patřičným výkladem.

Začátek vyšel znamenitě, protože jsme po pár krocích spatřili samce roháče obecného (*Lucanus cervus*). Hned bylo o čem povídat a tento největší brouk naší fauny přitáhl pozornost všech posluchačů. O kousek dál jsme na květech pozorovali různé druhy tesaříků (např. *Leptura quadrifasciata*, *Chlorophorus varius*, *Plagionotus floralis*, *Pseudovadonia livida*), bradavičníka dvojsvrnného (*Malachius bipustulatus*) a zlatohlávka zlatého (*Cetonia aurata*). Na hluchavkovitých rostlinách posedávaly mandelinky nádherné (*Chrysolina fastuosa*). Mohli jsme ukázat i vzácného rýhonosce *Rhabdorrhynchus echii*, který byl do roku 2008 pokládán v Česku za vyhynulý druh. Tento poměrně

Obr. 6: Šídlo rákosní (*Aeshna affinis*). Foto: D. Trávníček.

Fig. 6: Southern Migrant Hawker (*Aeshna affinis*). Photo: D. Trávníček.

statný nosatec obývá xerothermní otevřené biotopy s narušovanými, volnými místy a řídkou vegetací. Pod kůrou ležícího stromu jsme zastihli lesáka rovného (*Uleiota planatus*). Ze vzácnějších saproxylofágních druhů jsme objevili potemníka *Neatus picipes*, jenž je hodnocen jako téměř ohro-

Obr. 7: Vážky předvádí P. Červenka. Foto: D. Trávníček.

Fig. 7: Dragonflies are performed by P. Červenka. Photo: D. Trávníček.

Obr. 8: Potápník *Colymbetes fuscus*. Foto: D. Trávníček.

Fig. 8: Diving beetle *Colymbetes fuscus*. Photo: D. Trávníček.

žený druh. Žije pod kůrou a v tlejícím dřevě listnatých stromů. K hojným dřevinám na lokalitě patří topoly, na které jsou potravně vázány mandelinky topolové (*Chrysomela populi*). Početné nálezy slunéčka východního (*Harmonia axyridis*) včetně jejich larev jsme využili ke krátkému výkladu týkající se nepůvodních invazních druhů. Na okraji hájku jsme odchytili zástupce rovnokřídlého hmyzu cvrčivce révového (*Oecanthus pellucens*). U nás se vyskytuje v teplých oblastech v nižších polohách – především na jižní Moravě a ve středních a severozápadních Čechách. Z dalších nápadných představitelů tohoto řádu jsme pozorovali saranče modrokřídle (*Oedipoda caerulea*) a saranče vlašské (*Calliptamus italicus*); poslední jmenované u nás patří mezi téměř ohrožené druhy.

Z motýlů připomenu alespoň batolce červeného (*Apatura ilia*), okáče ovsového (*Minois dryas*), otakárka ovocného (*Iphiclides podalirius*), modráška krušinového (*Celastrina argiolus*), ohniváčka černoskvrnného (*Lycaena tityrus*), ohniváčka černokřídleho (*Lycaena phlaeas*), okáče voňavkového (*Brintesia circe*) a perleťovce malého (*Issoria lathonia*). V našich úlovcích byli i zástupci řádu polokřídle (Hemiptera). Zmíním alespoň ostnohřbetku americkou (*Stictocephala bisonia*) a ploštice kněžici kuželovitou (*Aelia acuminata*) a vroubenku smrdutou (*Coreus marginatus*). Mezi hmyzem ve smýkáci síťce uvízl i piják lužní (*Dermacentor reticulatus*). Je to naše největší klíště, nasátá samička dosahuje velikosti až 16 mm. U nás se vyskytuje pouze v teplých a vlhkých nížinných oblastech jižní Moravy. Z dalších pavoukovců jsme zaznamenali běžníka obecného (*Xysticus cristatus*), zástupce čeledi skákavkovití (Salticidae).

V horkém slunečním dni kolem břehů rybníka a tůní poletovalo množství vážek. Přítomný specialista Petr Červenka během exkurze zjistil 12 druhů. K nejhojnějším patřily vážka rudá (*Sympetrum sanguineum*), šídlo rákosní (*Aeshna affinis*), vážka obecná (*Sympetrum vulgatum*), šidélko větší (*Ischnura elegans*), vážka ploská (*Libellula depressa*) či vážka černořitná (*Orthetrum cancellatum*).

Účastníky exkurze jsme zavedli i ke stádečku maďarského stepního skotu. Jedná se o starobylé plemeno původem z maďarských pust. Tato nenáročná, dlouhověká a proti nemocem odolná zvířata byla na lokalitu vypuštěna, aby spásala invazivní vegetaci. Trus byložravců je ale zajímavý i pro entomology, protože tato materie slouží jako zdroj potravy pro široké spektrum hmyzu. Pozorovali jsme různé druhy dvoukřídleho hmyzu (Diptera), drabčíky (Staphylinidae) a zástupce

vrubounovitých brouků lejnožroutů (*Onthophagus* spp.). Na pastvině jsme rovněž natrefili na nymfu kudlanky nábožné (*Mantis religiosa*).

V rámci managementu bylo na ploše parku vyhloubeno i několik tůní, které přispívají k biodiverzitě. Během chvilky jsme u jedné z nich nalovili několik větších potápníků (*Colymbetes fuscus*, *Graphoderus cinereus*, *Hydaticus seminiger*, *Rhantus suturalis*), vodomila *Hydrochara caraboides* a vodní ploštice splešťuli blátivou (*Nepa cinerea*), znakoplavku obecnou (*Notonecta glauca*) a dokonce i vzácnější jehlanku válcovitou (*Ranatra linearis*). Na mokřadních biotopech jsme pozorovali i některé druhy obojživelníků – rosničku zelenou (*Hyla arborea*) a skokana štíhlého (*Rana dalmatina*). Při této příležitosti Milan Veselý přítomným ukázal rozdíly mezi hnědými a zelenými skokany. Došli jsme až k ptačí pozorovatelně. Poblíž bylo postaveno zařízení pro zimování hadů, neboť v tomto roce zde byla zjištěna užovka stromová (*Zamenis longissimus*). Pozorováno už zde bylo více jedinců a v současné době se zkoumá původnost této populace. Asi po čtyřech hodinách jsme se vrátili do výchozího místa a exkurze byla ukončena.

DUŠAN TRÁVNÍČEK

Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, Vavrečkova 7040, CZ-760 01 Zlín, Česká republika;

e-mail: Dusan.Travnicek@muzeum-zlin.cz